

Таццяна ПЕСНЯКЕВІЧ,
сакратар праўлення
Беларускага саюза
кампазітараў, спецыяльны
карэспандэнт
Белтэлерадыёкампаніі

Крыніца з патэнцыялам ракі

XXI стагоддзе — час для традыцыйнай культуры надзвычай складаны. Праўду казаў мудры элін Геракліт: “У адну раку нельга ўвайсці двойчы”. Але ці назаўсёды “абмялела” пад уціскам глабалізацыі рака традыцыйнага мастацтва Беларусі? Ці не знойдуць сабе новае рэчышча ў лабірынтах урбанізму яе ўтваральныя крыніцы? Вельмі хочацца верыць — знойдуць.

Адчуванне “культурнага току” беларускай традыцыі і (выбачайце за пафас) гонару за сваю краіну не пакідала мяне кожны раз, калі даводзілася бачыць, як годна і дыктоўна прадстаўлялі нашу нацыянальную культуру на міжнародным фестывальным форуме — фальклорным аналогу “Еўрабачання” — Фальклорным фестывалі Еўрапейскага вяшчальнага саюза (у Кельне, Рудальштаце, у Харваты) студэнты і маладыя выкладчыкі кафедры этналогіі і фальклору: спявачкі Таццяна Пладунова і Эвеліна Шчадрына, дудары Вячаслаў Калацэй і Вячаслаў Красулін, скрыпач Аляксандр Масібут, выканаўца на варгане і ўдарных інструментах Паўлюк Ляшок ды Маргарыта Касач, якая сціпла, але ўпэўнена грае на гуслях і заводзіць з хлопцамі беларускія танцы. Гэта заўсёды было “перфект”, і мае знаёмыя еўрапейскія музычныя журналісты са здзіўленнем, авагай і цікавасцю адкрывалі для сябе Беларусь праз мастацтва гэтых маладых і шчырых людзей. Пра шлях да традыцыі кожнага з іх можна казаць асобна, але бяспрэчна, што іх крокі з розных кропак Беларусі невыпадкова “ўкляліся ў сцяжынку” фальклорнай спецыялізацыі БДУ культуры і мастацтваў.

Крыніца мастацтва вуснай традыцыі, якая спачатку квала, а потым усё мацней “забіла” ў навучальнай установе, даўно вядомай добрымі мастацкімі апрацоўкамі і стылізацыямі фальклору, сілкуецца ад моцных вытокаў — нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі. Невычэрпнай спадчыны, з якой на кафедры этналогіі і фальклору, створанай намаганнем былога рэктара ўніверсітэта, прафесара Ядвігі Грыгаровіч, добра навучыліся працаваць колішнія студэнты, а цяпер — выкладчыкі і навукоўцы, унікальныя спецыялісты ў галіне практычнай фалькларыстыкі. Зберажэнне спадчыны традыцыйнай культуры — складаная фундаментальная задача, якая сёння вымагае аб’яднаных высілкаў людзей, якія працуюць “на скрыжаванні” фалькларыстыкі, мастацтвазнаўства, культуралогіі і сацыяльнай педагогікі. І досвед кафедры этналогіі і фальклору БДУ культуры і мастацтваў, якая паспяхова працуе ў гэтым кірунку, спалучае развіццё тэарэтычнай аічыннай фальк-

Надоўга запомняцца дзве сёлетнія фальклорныя вандрожкі. Першая была ў Харватыю на XXXII міжнародны фальклорны фестываль Еўрапейскага вяшчальнага саюза, дзе Беларусь зноў ярка і годна прадставіў ансамбль “Ветах” кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Другая — на Гомельскае Палессе, у часе якой творчая група Першага Нацыянальнага канала Беларускага радыё запісвала аўтэнтчных спевакоў Лельчыцкага раёна для праграмы “Таласы стагоддзяў”. Так атрымалася, што падарожжы гэтыя адбыліся адно за адным і міжволі выклікалі пытанне: які далейшы лёс беларускага традыцыйнага фальклору? Бо ён жа — бадай, як унікальная, выключная з’ява ў Еўропе XXI стагоддзя — існуе ў дзвюх формах: аўтэнтчнай і г. зв. другаснай. Ёсць носьбіты і ёсць пераемнікі. Як далей будуць развівацца іх “узаемаадносінны”? Ці не застанецца наш фальклор толькі аб’ектам кабінетных навуковых даследаванняў?

ларыстыкі і практычныя захады па ўкараненні яе распрацовак у жыццё. Фактычна, педагогічны калектыву кафедры і яе студэнты — сёння адзіныя спецыялісты ў краіне, якія сістэмна і канцэптуальна працуюць над перайманнем мастацтва вуснай традыцыі ў вышэйшай школе Беларусі. Іх вопыт асаблівы: ён грунтуецца на добра адпрацаванай і апрабаванай метадыцы, якая пастаянна апрацоўваецца і ўдасканальваецца ў навукова-аналітычным плане.

За 9 гадоў існавання кафедры сіламі яе калектыву створана сістэма падрыхтоўкі спецыялістаў галіны музычнага мастацтва вуснай традыцыі (этнафоназнаўства); штогод праводзяцца міжнародныя навуковыя канферэнцыі па праблемах аўтэнтчнага фальклору; выконваюцца заданні дзяржаўнай навукова-тэхнічнай праграмы “Культура” і праект спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымку культуры і мастацтва; адладжана сістэма супрацоўніцтва з фестывалем “Берагіня” (яго правядзенне ўключанае ў “План мерапрыемстваў па ажыццяўленні Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь”), у выніку чаго атрымаў вышэйшую адукацыю шэраг маладых носьбітаў фальклору — самародкаў з беларускай глыбіні; складзены кантэнт па апісаным Т. Кухаронак абрадце “Калядныя Цары”, які забяспечыў

прадстаўніцтва Беларусі ў Urgent Safeguarding List UNESCO — спісе нематэрыяльных культурных каштоўнасцей свету; арганізаваны 5 маладзёжных фальклорных калектываў аўтэнтчнага кірунку — удзельнікаў 11 міжнародных фальклорных фестываляў у Германіі, Латвіі, Літве, Расіі, Францыі, Харватыі.

А характар дзейнасці кафедры вызначае склад выкладчыкаў і студэнтаў. З 1980-х і дагэтуль ва ўніверсітэце працуе доктар філасофскіх навук, прафесар Э. Дарашэвіч — сацыёлаг культуры, гісторык навукі і адзін з заснавальнікаў беларускай культуралогіі. Ён не толькі буйны, вядомы ў свеце навуковец, але і таленавіты

педагог, які падрыхтаваў шэраг спецыялістаў для сацыякультурнай сферы Беларусі, у пэўнай ступені заклаў асновы стварэння ў вышэйшай школе Беларусі навукова-даследчага кірунку практычнай фалькларыстыкі. Яго вучні і аднадумцы: кандыдат культуралогіі, дацэнт В.Калацэй (у 2003 — 2009 гг. дэкан факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва, у 2010 — 2011 гг. загадчык кафедры этналогіі і фальклору); два былыя магістранты апошняга — Э. Шчадрына і Н. Петухова, якія ўжо сталі педагогамі кафедры і рыхтуюць да абароны кандыдацкія дысертацыі; старшыя выкладчыкі Т. Пладунова і Н. Матыльшчык — моцны “фальклорны прайм”, які ўпэўнена бароніць інтарэсы каранёвага народнага мастацтва ва ўніверсітэце. Выдатныя тэарэтыкі — бліскучы спецыяліст па этнічным касцюме дацэнт В. Лабачэўская і вядомы даследчык ментальнасці і мастацкага слова беларусаў прафесар А. Рагуля — дапаўняюць да самадастатковага ўсебакова накіраванага навуковага калектыву кафедральны штат. Калі ўлічыць, што са студэнтамі-фалькларыстамі шмат гадоў самааддана працуюць такія людзі, як этнамузыколаг Т. Варфаламеева, этнахарэограф і рэжысёр міжнародных і рэспубліканскіх фальклорных фестываляў М.Козенка, этнограф А. Боганева, філолаг А. Гулак, навуковыя дасягненні кафедры (лідарства ва ўніверсітэце па аб’ёме навуковых публікацый

за два гады, серыя высока ацэненых дыпломных праектаў і работ выпускнікоў, два выпускнікі-аспіранты Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі) — плён больш чым прадказальны.

Амаль 10-гадовы паспяховы вопыт кафедры, бяспрэчна, не мае аналагаў у вышэйшай школе Беларусі. Ён — істотны падмурак для фарміравання ў перспектыве ў БДУ культуры і мастацтваў (у рэчышчы ўжыткавай, практычнай культуралогіі) своеадметнай навуковай школы “Тэорыя і гісторыя культуры: народная творчасць” на чале з Э. Дарашэвічам і В. Калацэем. Хоць утварэнне навуковай школы — рэч доўгатэрміновая і складаная, яна ўжо сёння (на стадыі фарміравання) паспяхова вырашае шэраг надзменных праблем практычнай культуралогіі, аховы нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Захаваўшы апошні — адна з умоў сустрэчы Беларусі “на роўных” у еўрапейскай супольнасці, якая ўвесь час падкрэслівае гэтую акалічнасць праз свае прадстаўнічыя арганізацыі, у першую чаргу праз ЮНЕСКА. Таму навуковай школе практычнай фалькларыстыкі на кафедры этналогіі і фальклору — быць!

Гэта — спадзеў усіх даследчыкаў беларускага фальклору, якія звязваюць свае мары пра падаўжэнне яго веку з жывым бытаваннем народнай спадчыны, якое забяспечыць толькі спецыялісты-практыкі, чья доля — не размовы і дыскусіі, а праца, праца і яшчэ раз праца. Праца па вызваленні ад штучнага і на-носнага складнікаў — крыніц ракі нашай народнай спадчыны (высокага мастацтва палескіх полфанічных спеваў, эпічнасці і містыкі падняпроўскіх карагодаў і арнаментальна-містэрыяльнасці падзвінскай “Жаніцьбы Цярэшкі”, спрадвечнага гуку лепельскай дуды), пад шэпт і звон якіх нараджаліся, бралі шлюб і сыходзілі да пагосту шматлікія пачаленні нашых продкаў. Тым, хто чуе шэпт і звон гэтых крыніц, хто працуе так, як самаадданы і паспяховы калектыву выкладчыкаў і студэнтаў кафедры этналогіі і фальклору, падуладнае вырашэнне многіх задач, у тым ліку і стварэнне ўмоў для вырашэння праблемы аховы і ўдасканалення каранёвай культуры і мастацтва нашай краіны як асновы культурнай бяспекі Беларусі як славянскай краіны. Давайце пражааем разам, каб іх назапашаны патэнцыял стаўся сапраўды дасканалай, шматгадовай і ўплывовай рэалізацыяй — творчымі, педагогічнымі, навуковымі справамі на карысць народа і Радзімы.

На здымках: сярод носьбітаў традыцыйнага абрада “Страла” (вёска Неглюбка Веткаўскага раёна), 2009; на свяце ў гонар Максіма Багдановіча (хутар Ракуцёўшчына), 2011.

